

HIERNAMAALS

Abdulrazak Gurnah bij Meulenhoff:

Paradijs
Hiernamaals

meulenhoff.nl

Abdulrazak Gurnah

Hiernamaals

ROMAN

Vertaald door Lucie Schaap

MEULENHOF

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

De vertaler ontving voor deze vertaling een projectsubsidie van het Nederlands Letterenfonds.

ISBN 978-90-290-9574-7

ISBN 978-94-023-1887-6 (e-book)

ISBN 978-90-528-6560-7 (audio)

NUR 302

Oorspronkelijke titel: *Afterlives*

Omslagontwerp: Greg Heinimann,

bewerkt door Pinta Grafische Producties

Omslagbeeld: © INTERFOTO / Alamy Stock Photo

Auteursfoto: © Mark Pringle

Vormgeving binnenwerk: Adriaan de Jonge

© 2020 Abdulrazak Gurnah

© 2023 Nederlandse vertaling Lucie Schaap en

Meulenhoff Boekerij bv, Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

EEN

Khalifa was zesentwintig toen hij de koopman Amur Bia-shara leerde kennen. Hij werkte indertijd voor een kleine particuliere bank die eigendom was van twee broers uit Gujarat. Inheemse kooplieden konden alleen terecht bij door Indiërs geleide particuliere banken, die bereid waren zich te plooiën naar hun manier van handeldrijven. De grote banken eisten papieren administraties, zekerheden en garanties, iets waarmee de inheemse kooplieden niet altijd goed uit de voeten konden, want hun zaken liepen vooral via onzichtbare netwerken en verbindingen. De broers namen Khalifa in dienst omdat hij van vaderskant verwant aan hen was. Verwant was misschien te sterk uitgedrukt, maar zijn vader kwam ook uit Gujarat en in sommige gevallen volstond dat om als familie beschouwd te worden. Khalifa's moeder kwam van het platteland. Zijn vader leerde haar kennen toen hij op de boerderij van een Indiase grootgrondbezitter ging werken, op twee dagen reizen van de stad waar Khalifa vrijwel zijn gehele volwassen leven woonde. Khalifa zag er niet uit als een Indiër, tenminste niet zoals de Indiërs die ze in dit deel van de we-

reld gewend waren te zien. Hij had zijn huidskleur, haar en neus van zijn Afrikaanse moeder geërfd, maar als het hem goed uitkwam beriep hij zich graag op zijn afkomst. 'Jawel, mijn vader was een Indiër. Je ziet het niet, hè? Hij huwde mijn moeder en is haar altijd trouw gebleven. Je hebt Indiase mannen die zich met Afrikaanse vrouwen vermaken, maar ze in de steek laten zodra ze zover zijn dat ze een Indiase vrouw laten overkomen. Mijn vader is altijd bij mijn moeder gebleven.'

Zijn vader heette Qassim. Hij was geboren in een dorpje in Gujarat, waar rijk en arm, hindoes en moslims en zelfs enkele habshi-christenen woonden. Qassims ouders waren moslim en arm. Qassim was een vlijtig kind dat gewend was aan ontberingen. Hij bezocht eerst de moskeeschool in het dorp en later in de nabijgelegen grotere stad een staatschool met Gujarati als voertaal. Zijn vader reisde als belastinginner door het land. Het was zijn idee om Qassim naar school te sturen, zodat hij later eveneens belastinginner kon worden of een ander eerzaam beroep kon oppakken. Hij woonde niet bij zijn gezin en kwam alleen twee of drie keer per jaar langs. Qassims moeder zorgde voor haar blinde schoonmoeder en voor de vijf kinderen, twee jongens en drie meisjes. Qassim was de oudste. Zijn twee jongste zusjes stierven op jonge leeftijd. Zijn vader stuurde af en toe geld, maar het gezin was in het dorp grotendeels op zichzelf aangewezen en ze grepen al het werk aan dat ze konden krijgen. Toen Qassim oud genoeg was, spoorden zijn leraren van de Gujaratitalige school hem aan om een beurs aan te vragen voor een Engelse school in Bombay. Vanaf dat moment kreeg zijn leven een andere wending. Zijn vader en andere familieleden regel-

den een lening zodat hij zolang hij de school in Bombay bezocht zo goed mogelijk gehuisvest kon worden. Op een gegeven moment was hij wat beter af, toen hij als kostganger in huis kwam bij de ouders van een vriend van school die hem ook aan een baantje hielpen als bijlesleraar van jongere kinderen. De paar anna die hij daarmee verdiende gaven hem iets meer armslag.

Nadat hij de school had afgerond kreeg hij al snel een baan aangeboden als boekhouder van een grootgrondbezitter aan de kust van Afrika. Het leek een lot uit de loterij. Het bood hem de mogelijkheid om in zijn levensonderhoud te voorzien en misschien wat avonturen te beleven. Het aanbod kwam via de imam in zijn geboortedorp. De familie van de grootgrondbezitter kwam oorspronkelijk uit hetzelfde dorp en als ze een boekhouder nodig hadden, zochten ze altijd iemand van daar. Op die manier wilden ze ervoor zorgen dat hun zaken beheerd werden door een loyale, betrouwbare kracht. Elk jaar stuurde Qassim in de vastenmaand geld dat zijn werkgever van zijn loon had ingehouden naar de imam van zijn dorp, zodat die het aan zijn moeder kon geven. Hij keerde nooit terug naar Gujarat.

Dat was het verhaal dat Khalifa's vader aan zijn zoon vertelde over zijn eigen moeilijke jeugd. Hij vertelde het omdat vaders dat nou eenmaal doen en om de jongen aan te sporen meer uit het leven te willen halen. Hij leerde hem lezen en schrijven in het Latijnse alfabet en de beginselen van het rekenen. Toen Khalifa iets ouder was, een jaar of elf, stuurde zijn vader hem naar een privéleraar in de naburige stad, die hem wiskunde, boekhouden en wat eenvoudig Engels bijbracht. Het waren ambities en gebrui-

ken die Qassim meegenomen had uit India, maar die in zijn eigen leven nooit een plaats hadden.

Khalifa was niet de enige leerling van de privéleraar. Ze waren in totaal met zijn vieren, allemaal jongens van Indiase komaf. Ze woonden bij hun leraar en sliepen op de begane grond in de ruimte onder de trap, waar ze ook hun maaltijden nuttigden. Ze mochten nooit boven komen. Het leslokaal was een kamertje met matten op de grond en een betralied raam, dat zo hoog zat dat ze niet naar buiten konden kijken, maar ze roken wel de open goot die achter het huis liep. De leraar behandelde het lokaaltje als een heiligdom dat ze elke ochtend voor de les moesten vegen en afstoffen. Als de les klaar was werd het lokaal afgesloten. Ze hadden 's ochtends vroeg les en dan nog eens achter in de middag voordat het te donker werd. Na de lunch deed de leraar eerst een middagslaapje, 's avonds gaf hij geen les om kaarsen te sparen. In hun vrije uren deden de jongens betaalde klusjes op de markt of op het strand of ze zwierven door de stad. Khalifa vermoedde niet met hoeveel weemoed hij later in zijn leven op deze tijd zou terugkijken.

Hij begon bij de privéleraar in hetzelfde jaar dat de Duitsers naar het stadje kwamen en volgde de lessen in totaal vijf jaar lang. Het waren de jaren van de Abushiri-opstand, toen Arabische en Swahili kust- en karavaanhandelaren zich verzetten tegen de Duitse aanspraak op de heerschappij over het land. De Duitsers, Britten, Fransen, Belgen, Portugezen, Italianen en andere betrokken partijen hadden allang hun conferenties gehouden, de grenzen op hun kaarten getrokken en hun verdragen ondertekend, het verzet was dus een loze exercitie. De revolte werd neer-

geslagen door majoor Wissmann en zijn onlangs opgerichte *Schutztruppe*. Drie jaar na het neerslaan van de Abu-shiri-opstand, toen Khalifa zijn lessen bij de privéleraar afrondde, waren de Duitsers in een volgende oorlog verwickeld, deze keer tegen de Hehe in het uiterste zuiden van het land. Ook zij weigerden de Duitse overheersing te erkennen, maar ze bleken koppiger dan Abushiri en brachten onverwachts zware verliezen toe aan de *Schutztruppe*. Die sloeg met grote vastberadenheid en meedogenloosheid terug.

Tot vreugde van zijn vader bleek Khalifa aanleg te hebben voor zowel lezen en schrijven als boekhouden. Op aanraden van de privéleraar schreef Qassim de bankiersbroers uit Gujarat die in dezelfde stad gevestigd waren. De privéleraar stelde een brief op die hij aan Khalifa meegaf voor zijn vader. Khalifa's vader schreef de tekst over en gaf zijn brief aan een karrijder die hem weer bij de privéleraar bezorgde die hem op zijn beurt naar de bankiers bracht. Iedereen was het erover eens dat de aanbeveling van de privéleraar zeker zou helpen.

Zeer geëerde heren, schreef Khalifa's vader, hebt u in uw gerespecteerde onderneming wellicht een openstaande betrekking voor mijn zoon? Het is een vlijtige jongen en een bekwame, zij het onervaren boekhouder, die het Latijnse alfabet machtig is en over een degelijke basiskennis van het Engels beschikt. Hij zal u zijn leven lang dankbaar zijn. Uw nederige broeder uit Gujarat.

Het antwoord liet een paar maanden op zich wachten en kwam uiteindelijk alleen omdat de privéleraar om zijn reputatie hoog te houden langsging bij de broers en hen erom verzocht. Hun briefluidde: Laat hem maar hierheen

komen, we nemen hem op proef. Als alles goed gaat, bieden we hem een betrekking aan. Wij muzelmannen uit Gujarat dienen elkaar altijd te helpen. Want als wij elkaar niet steunen, wie zorgt er dan voor ons?

Khalifa stond te popelen om weg te komen uit het ouderlijk huis op het landgoed van de grootgrondbezitter. Zijn vader deed daar nog steeds de boekhouding en in de maanden dat ze op antwoord van de bankiersbroers wachtten, hielp Khalifa zijn vader bij zijn werk: lonen bijhouden, orders schrijven, uitgaven noteren en luisteren naar klachten die hij niet kon verhelpen. Het werk op het landgoed was zwaar voor de arbeiders en hun beloning was karig. Ze kampten vaak met koorts, pijn en de ellendige omstandigheden in het algemeen. Om hun voedselvoorraden aan te vullen bewerkten ze het lapje grond dat hun was toegewezen. Ook Khalifa's moeder Maramu verbouwde in haar moestuin naast hun benauwde huisje tomaten, spinazie, okra en bataat. Soms vloog de armzaligheid van hun leven Khalifa zo aan dat hij terugverlangde naar de sobere tijd bij de privéleraar. Toen het antwoord van de bankiersbroers kwam, was hij klaar om te vertrekken en vastbesloten zich te onderscheiden zodat hij de betrekking zou krijgen. Uiteindelijk werkte hij elf jaar voor de broers. Mocht zijn uiterlijk hen hebben verrast, dan lieten ze dat niet blijken. Ze zeiden er ook nooit iets over tegen Khalifa, in tegenstelling tot verschillende Indiase cliënten van de bank. Nee, hoor, hij is onze broer, een Guji net als wij, zeiden de bankiersbroers dan.

Hij was maar een eenvoudige bankbediende die cijfers in het kasboek schreef en dossiers bijhield. Dat waren de enige taken die ze hem gaven. Hij vermoedde dat ze hem

zakelijk gezien niet volledig vertrouwden, maar zo was dat nou eenmaal met geldzaken. De broers Hashim en Gulab waren geldschieters, wat, zo legden ze aan Khalifa uit, alle bankiers in feite waren. Anders dan de grote banken hadden ze alleen geen particuliere klanten. De broers scheelden niet veel in leeftijd en leken erg op elkaar: allebei klein en stevig gebouwd en met een open en goedlachs gezicht met brede jukbeenderen en een zorgvuldig getrimde snor. Een select groepje mensen, allemaal zakenlieden en financiers uit Gujarat, legde hun overtollige geld bij de broers in, die het tegen rente aan plaatselijke koopmannen en handelaren leenden. Elk jaar organiseerden ze op de geboortedag van de profeet een groot Mawlidfeest in de tuin van hun villa, waar ze aan iedereen die maar kwam eten uitdeelden.

Khalifa werkte al tien jaar voor de broers toen Amur Biashara hem benaderde met een voorstel. Hij kende de koopman Amur Biashara al langer, want hij deed zaken met de bank. Op verzoek van de koopman speelde Khalifa informatie aan hem door, die hij zonder dat de broers het wisten had vergaard. Het ging om bijzonderheden over commissiebedragen en rente waarmee de koopman gunstigere afspraken kon maken. Amur Biashara betaalde hem voor de informatie. Hij kocht hem om. Het was maar een klein bedrag en het leverde Amur Biashara ook maar een klein voordeel op, maar hij had een gehaaide reputatie hoog te houden en kon bovendien geen weerstand bieden aan onderhandse dealtjes. Omdat de omkoopsum zo bescheiden was, lukte het Khalifa zijn schuldgevoel ten aanzien van zijn werkgevers te sussen. Hij zei tegen zichzelf dat hij zakelijke ervaring opdeed en daar-

toe behoorde nou eenmaal ook kennis van onzuivere praktijken.

Een paar maanden nadat Khalifa Amur Biashara had geholpen besloten de bankiersbroers hun vestiging naar Mombasa te verhuizen. Het was de tijd waarin de spoorlijn van Mombasa naar Kisumu aangelegd werd en het koloniale bestuur actief beleid begon te voeren om Europeanen te stimuleren zich in Brits-Oost-Afrika te vestigen. Zoals meer Indiase kooplui en ambachtslieden verwachtten de bankiersbroers dat er in Mombasa betere kansen voor hen zouden liggen. In diezelfde tijd breidde Amur Biashara zijn zaken uit en hij nam Khalifa aan als boekhouder omdat hijzelf het Latijnse alfabet niet beheerste en Khalifa wel. Hij verwachtte dat die kennis hem van pas zou kunnen komen.

De Duitsers hadden intussen alle rebellie in Duits-Oost-Afrika bedwongen of dachten dat tenminste. Ze hadden afgerekend met Abushiri en de protesten en het verzet van de karavaanhandelaren aan de kust gesmoord. Onder aanvoering van majoor Wissmann en zijn Duitse officieren sloeg de Schutztruppe de opstand neer. Abushiri werd gevangengenomen en in 1889 opgehangen. De Schutztruppe was een leger van Afrikaanse huurlingen, die askari werden genoemd. Het waren ontslagen Nubische soldaten die eerder voor de Britten tegen de Mahdi in Soedan hadden gevochten en Shangaanse 'Zoeloe'-rekruten uit Portugees-Oost-Afrika in het zuiden. De Duitsers maakten een publiek spektakel van de ophanging van Abushiri, zoals ze in de daaropvolgende jaren met nog vele andere executies zouden doen. Als passend symbool van hun missie om orde en beschaving naar dit deel van

de wereld te brengen namen ze de vesting in Bagamoyo, een vroeger bolwerk van Abushiri, in gebruik als een Duitse commandopost. Bagamoyo was het eindpunt van de oude karavaanroute en de drukste haven aan dat deel van de kust. De bezetting van die stad gold als een belangrijke demonstratie van het Duitse gezag over hun kolonie.

Maar daarmee waren ze er nog lang niet. Toen ze verder het binnenland in trokken, stuitten ze op veel volkeren die er niet op zaten te wachten om Duitse onderdanen te worden, zoals de Nyamwezi, de Chagga en de Meru en in het zuiden de Hehe, die hen het meest dwarszaten. Na acht jaar oorlog wisten ze de Hehe uiteindelijk te verslaan door hun verzet uit te hongeren, te vermorzelen en in de as te leggen. De zegevierende Duitsers doodden de Heheleider Mkwawa en stuurden zijn afgehakte hoofd als trofee naar Duitsland. Versterkt door plaatselijke rekruten uit de onderworpen volkeren ontwikkelden de askari van de Schutztruppe zich intussen tot een geoliede, vernietigende strijdmacht. Ze gingen prat op hun wrede reputatie en hun officieren en de bestuurders van Duits-Oost-Afrika juichten hun bloeddorstigheid toe. Niemand vermoedde toen nog iets van de Maji Maji-opstand, die kort daarna in het zuiden en westen zou uitbreken, omstreeks de tijd dat Khalifa voor Amur Biashara ging werken. Van alle opstanden zou dit de hevigste worden, die de Duitsers en hun askarileger zou aanzetten tot nog extremere wreedheden.

Het Duitse bestuur voerde nieuwe verordeningen en regels voor de handel in. Amur Biashara verwachtte van Khalifa dat hij voor hem zou kunnen onderhandelen. Khalifa moest alle officiële besluiten en verslagen lezen en

de vereiste douane- en belastingformulieren invullen. Verder liet de koopman weinig los over zijn zaken. Hij had altijd wel zaakjes lopen, maar Khalifa was eigenlijk meer een algemene assistent die deed wat van hem verlangd werd dan de vertrouwde rechterhand van de koopman die hij had verwacht te zullen zijn. Soms gaf de koopman openheid van zaken, andere keren weer niet. Khalifa schreef brieven, bezocht overheidskantoren voor de een of andere vergunning, vergaarde roddels en informatie en bezorgde cadeautjes en zoethoudertjes bij mensen die de koopman wilde paaien. Toch had hij het gevoel dat de koopman hem en zijn discretie vertrouwde, voor zover hij ook maar iemand vertrouwde.

Amur Biashara was geen lastige werkgever. Hij was klein en elegant, altijd hoffelijk en rustig en een regelmatig, gediensstig bezoeker van zijn plaatselijke moskee. Hij schonk aan inzamelingsacties als iemand tegenslag overkwam en miste nooit een begrafenis van een buur. Een toevallige vreemdeling zou denken dat hij te maken had met een bescheiden of zelfs bijzonder deugdzaam lid van de gemeenschap, maar iedereen die hem kende wist wel beter en sprak vol bewondering over zijn gehaaide praktijken en de grote rijkdom die hij volgens de geruchten genoot. Zijn geheimzinnigdoenerij en zakelijke meedogenloosheid beschouwde men als onmisbare eigenschappen voor een koopman. Hij bestiert zijn bedrijf alsof het een intrige is, hoorde je mensen vaak zeggen. Khalifa zag hem vooral als een piraat, die geen enkel zaakje te min was: smokkelen, geldschieten, alles wat schaars was vergaren, maar ook de gebruikelijke goederen inslaan, van alles importeren. Men vroeg, hij leverde. Hij hield alles in zijn

hoofd bij omdat hij niemand vertrouwde, maar ook omdat hij soms handelde in zaken die discreet moesten blijven. Khalifa had de indruk dat de koopman ervan genoot om steekpenningen te betalen en slinkse handeltjes te sluiten en dat het hem een goed gevoel bezorgde om met onderhandse betalingen iets voor elkaar te krijgen. In gedachten was hij altijd bezig met berekeningen en de mensen peilen met wie hij te maken had. Aan de buitenkant was hij zachtvaardig en als hij wilde kon hij vriendelijk zijn, maar Khalifa wist dat hij het ook in zich had om zich onvermurwbaar op te stellen. Na een paar jaar werken voor Amur Biashara wist Khalifa hoe hardvochtig de koopman diep in zijn hart was.

Khalifa schreef dus brieven, betaalde steekpenningen, pikte alle kruimeltjes informatie op die de koopman mors- te en was redelijk tevreden. Hij had een neus voor gerod- del, ving altijd wel iets op en verspreidde het net zo mak- kelijk. De koopman verweet het hem nooit als hij in plaats van achter zijn bureau te zitten urenlang op straat of in het café stond te kletsen. Je kon altijd beter wel dan niet weten wat er gezegd werd. Khalifa wilde liefst meer bijdragen aan en weten over de handeltjes, maar dat zou vrij zeker nooit gebeuren. Hij kende zelfs de code van de kluis niet. Als hij een document nodig had, moest hij er bij de koopman om vragen. Amur Biashara bewaarde een flinke hoeveelheid geld in zijn kluis en als Khalifa of ie- mand anders in zijn kantoor was, deed hij hem nooit he- lemaal open. Als hij er iets uit nodig had, schermde hij het cijferslot met zijn lichaam af voordat hij eraan draaide. Dan opende hij de kluis op een kier en stak als een dief zijn hand naar binnen.

Khalifa werkte ruim drie jaar voor Bwana Amur toen het nieuws van de plotselinge dood van zijn moeder Maria-mu hem bereikte. Ze was achter in de veertig en overleed volledig onverwacht. Hij haastte zich naar huis waar hij zijn vader in zak en as trof. Khalifa was enig kind, maar had zijn ouders in de afgelopen jaren zelden bezocht. Het verraste hem hoe afgetobd en zwak zijn vader oogde. Hij had iets onder de leden, maar had geen genezer kunnen raadplegen die hem zou kunnen vertellen wat hem mankeerde. Er zat in de buurt geen arts en het dichtstbijzijnde ziekenhuis lag in de stad aan de kust, waar Khalifa woonde.

‘U had het me moeten laten weten. Dan was ik u komen halen,’ zei Khalifa.

Zijn vader was krachteloos en beefde onophoudelijk over zijn hele lichaam. Werken kon hij niet meer, hij zat de hele dag buiten voor zijn tweekamerhuisje op het landgoed van de grootgrondbezitter wezenloos voor zich uit te staren.

‘Ik kreeg er pas een paar maanden geleden last van, ineens voelde ik me zo slap,’ zei hij. ‘Ik dacht dat ik als eerste zou gaan, maar je moeder was me voor. Ze deed haar ogen dicht, viel in slaap en was vertrokken. Wat moet ik nu?’

Khalifa bleef vier dagen en herkende aan de symptomen dat zijn vader zwaar aan malaria leed. Hij had hoge koorts, kon niets binnenhouden, zijn oogwit was gelig en zijn plas was rood. Hij wist uit eigen ervaring dat muggen op het landgoed een gevaar vormden. Als hij ’s ochtends zijn ogen opende in de kamer waar hij en zijn vader sliepen, zaten zijn handen en oren onder de steken. Op de och-

tend van de vierde dag werd Khalifa wakker en zag dat zijn vader nog sliep. Hij ging naar buiten om zich achter het huis te wassen en water op te zetten voor thee. Terwijl hij stond te wachten tot het water kookte, liep er plotseling een rilling over zijn rug. Toen hij weer naar binnen ging, ontdekte hij dat zijn vader niet sliep, maar dood was. Khalifa stond een tijdlang te kijken naar de man die bij leven zo energiek en ambitieus was geweest en nu dood zo mager en gekrompen leek. Hij dekte het lichaam af en liep naar het kantoor van de beheerder om hulp te halen. Ze brachten het lichaam naar de kleine moskee in het dorp bij het landgoed. Bijgestaan door mensen die de rituelen kenden waste Khalifa zijn vader volgens de traditionele regels. Later die middag begroeven ze hem op de begraafplaats achter de moskee. De weinige bezittingen die zijn ouders hadden achtergelaten schonk Khalifa aan de imam van de moskee met het verzoek ze te geven aan wie ze maar wilde hebben.

Na zijn terugkeer naar de stad voelde Khalifa zich een paar maanden lang een ondankbare, waardeloze zoon en heel alleen op de wereld. Het overviel hem. Hij had het grootste deel van zijn leven niet bij zijn ouders gewoond, maar eerst jaren bij de privéleraar, toen bij de bankiersbroers en nu bij de koopman, zonder zich ooit schuldig te voelen dat hij hen verwaarloosde. Hun plotselinge dood leek een ramp, alsof er een oordeel over hem werd geveld. Hij leidde een nutteloos leven in een vreemde stad, in een land dat permanent in een oorlog verwickeld leek, met berichten van alweer nieuwe opstanden in het zuiden en westen.

Rond die tijd sprak Amur Biashara hem aan.

‘Je werkt inmiddels al enkele jaren voor me. Hoeveel... drie... vier?’ zei hij. ‘Je bent altijd respectvol en kwijt je vakkundig van je taken. Dat waardeer ik.’

‘Dank u wel,’ zei Khalifa. Hij wist niet of hij dadelijk opslag of ontslag zou krijgen.

‘Het overlijden van je beide ouders was een grote klap voor je. Ik heb gezien hoe verdrietig het je gemaakt heeft. Moge God hun ziel genadig zijn. Omdat je al zolang met zoveel toewijding en nederigheid voor me werkt, lijkt het me gepast als ik je een goede raad geef,’ zei de koopman.

‘Ik waardeer uw raad,’ zei Khalifa. Hij begon te vermoeden dat hij niet ontslagen zou worden.

‘Ik beschouw je als een lid van mijn familie en het is mijn plicht om je met advies te sturen en begeleiden. Het is tijd dat je gaat trouwen. Toevallig weet ik een geschikte bruid. Ik heb een familielid dat onlangs wees geworden is. Het is een eerzaam meisje met een erfenis. Ik stel voor dat je haar een aanzoek doet. Ik zou zelf wel met haar trouwen,’ zei de koopman met een lach, ‘ware het niet dat ik dik tevreden ben met mijn leven zoals het is. Je bewijst me al vele jaren goede diensten, dit is een passend gevolg voor je.’

Khalifa wist dat de koopman hem de jonge vrouw als een geschenk aanbood en dat zijzelf daar niets over te zeggen had. Hij noemde haar eerzaam, maar dat zei feitelijk niets uit de mond van een nuchtere zakenman. Toch stemde Khalifa in met de regeling, omdat hij dacht dat hij niet kon weigeren, maar ook omdat hij het werkelijk wilde, al stelde hij zich zijn toekomstige bruid op bange momenten voor als een pinnige, veeleisende vrouw met nare gewoonten. Hij zag haar niet voor de bruiloft en zelfs niet op de bruiloft. Het was een eenvoudige ceremonie. De

imam vroeg aan Khalifa of hij Asha Fuadi tot vrouw wilde nemen en hij zei ja. Vervolgens stemde Bwana Amur Biashara als het oudste mannelijke familielid uit haar naam in. En klaar. Na de ceremonie was er koffie en toen liep de koopman zelf met hem naar haar huis en stelde hem voor aan zijn nieuwe echtgenote. Het huis was de erfenis die de koopman had genoemd, alleen beschikte Asha Fuadi er niet werkelijk over.

Asha was twintig, Khalifa eenendertig. Asha's overleden moeder was de zus van Amur Biashara. Het recente verlies wierp nog een schaduw over Asha's ogen. Ze had een knap, ovaalvormig gezicht en nam Khalifa ernstig en somber op. Hij viel onmiddellijk voor haar, maar bespeurde dat ze zijn omhelzingen aanvankelijk alleen maar onderging. Het duurde een tijdje voordat ze zijn hartstocht beantwoordde en hem haar geschiedenis vertelde en voordat hij haar volledig begreep. Niet omdat haar geschiedenis zo ongewoon was, integendeel zelfs, het was het oude verhaal van de gebruikelijke praktijken van piratenkooplui in hun wereld. Ze was terughoudend omdat ze tijd nodig had voordat ze haar nieuwe echtgenoot vertrouwde en wist waar zijn loyaliteit lag, bij de koopman of bij haar.

'Oom Amur heeft mijn vader geld geleend. Niet één keer, maar verschillende keren,' vertelde ze Khalifa. 'Hij moest wel, mijn vader was tenslotte getrouwd met zijn zus en dus familie. Als mijn vader iets vroeg, moest mijn oom het geven. Oom Amur had niet veel op met mijn vader, hij vond dat hij niet met geld kon omgaan. Daar had hij trouwens waarschijnlijk wel gelijk in. Ik heb het mijn moeder verschillende keren tegen mijn vader horen zeggen. Uiteindelijk verlangde oom Amur dat mijn vader

zijn huis... ons huis, dit huis... als onderpand aan hem zou overdragen. Dat deed mijn vader, maar hij verzweeg het voor mijn moeder. Zo zijn mannen met hun zakelijke akkefietjes, schichtig en stiekem, alsof ze die lichtzinnige vrouwtjes van ze niet kunnen vertrouwen. Als mijn moeder ervan geweten had, had ze er een stokje voor gestoken. Het is ronduit kwaadaardig om geld te lenen aan schuldenaars die het nooit kunnen terugbetalen en dan hun huis van ze af te pakken. Het is diefstal. En dat is wat oom Amur mijn vader en ons heeft aangedaan.'

'Hoeveel was je vader hem schuldig?' vroeg Khalifa toen Asha lang zweeg.

'Dat maakt niet uit,' zei ze kortaf. 'We hadden het toch nooit kunnen terugbetalen. Hij heeft niets nagelaten.'

'Hij is plotseling overleden, begrijp ik. Misschien dacht hij dat hij meer tijd zou hebben.'

Ze knikte. 'Hij heeft zijn dood inderdaad niet voorzien. Vorig jaar kreeg hij tijdens het lange regenseizoen een terugkerende aanval van malariakoorts. Daar had hij elk jaar last van, maar deze keer was het erger dan ooit en be-zweek hij eraan. Het overviel ons en het was verschrikkelijk om hem er zo erg aan toe te zien. Moge God zijn ziel genadig zijn. Mijn moeder wist niet echt hoe zijn zaken ervoor stonden, maar we ontdekten al snel dat de lening niet terugbetaald was en dat er niets over was om ook maar een symbolische afbetaling te doen. Zijn mannelijke verwanten kwamen naar ons toe en eisten hun aandeel van de erfenis op, die in feite alleen uit het huis bestond, maar kwamen er toen achter dat het eigendom was van oom Amur. Het was een vreselijke schok voor iedereen, vooral voor mijn moeder. We bezaten niets, helemaal

niets. Minder nog dan niets, zelfs ons eigen leven was niet van ons, omdat oom Amur als oudste man in de familie onze voorgd was. Hij kon beslissen wat er met ons gebeurde. Mijn moeder is er na de dood van mijn vader nooit meer bovenop gekomen. Ze was jaren geleden al eens ziek geworden en bleef daarna kwakkelen. Ik dacht altijd dat het verdriet was en dat ze niet zo ziek was als ze zei, maar zich uit ellende liet wegteren. Waarom ze ellendig was weet ik eigenlijk niet. Misschien had iemand haar laten vervloeken met een medicijn of misschien was ze teleurgesteld in het leven. Soms werd ze bezocht en sprak ze met vreemde stemmen, dan werd er ondanks protest van mijn vader een genezer bij gehaald. Na zijn dood sloeg haar ellende om in allesoverheersend verdriet, maar in de paar laatste maanden van haar leven werd ze ook door nieuwe kwellingen geplaagd: pijn in haar rug en iets wat haar van binnenuit opvrat. Zo voelde het volgens haar, alsof iets haar van binnenuit opvrat. Toen wist ik dat ze stervende was, dat dit meer was dan verdriet. In de dagen voor haar dood was ze erg ongerust over wat er met mij zou gebeuren en smeekte ze oom Amur om voor me te zorgen. Dat heeft hij toen beloofd.' Asha schonk haar man een lange, ernstige blik. Toen zei ze: 'En dus gaf hij mij aan jou.'

'Of hij gaf mij aan jou,' zei hij met een glimlach om de bitterheid in haar stem te verlichten. 'Is het zo'n ramp?'

Ze haalde haar schouders op. Khalifa begreep, of kon wel raden, waarom Amur Biashara besloten had Asha aan hem te koppelen. Om te beginnen maakte hij iemand anders verantwoordelijk voor haar en bovendien voorkwam hij daarmee dat ze zou zwichten voor een onbetamelijke verbintenis, of ze daar nu plannen voor had of niet. Zo

dacht een machtige patriarch. Utamsitiri: Khalifa moest haar behoeden voor schande en zorgen dat de familienaam zuiver bleef. Hij was niets bijzonders, maar de koopman wist wat hij aan hem had. Een huwelijk met hem beschermde haar naam, en dus die van Amur Biashara, tegen mogelijke oneer. Via een veilig huwelijk met een betrouwbaar iemand als Khalifa hield de koopman bovendien zijn eigendomsbelang intact, hield hij de kwestie van het huis in de familie.

Khalifa kende nu de geschiedenis van het huis en begreep de onrechtvaardige positie van zijn vrouw, maar kon het onderwerp toch niet aankaarten bij de koopman. Het was een familiekwestie en hij was slechts aangetrouwde familie. Wel haalde hij Asha over om zelf naar haar oom te gaan en hem om haar aandeel te vragen. 'Als hij het wil kan hij rechtvaardig zijn,' zei Khalifa, vooral omdat hij het zelf wilde geloven. 'Ik ken hem vrij goed. Ik heb hem op het werk meegemaakt. Je moet zorgen dat hij zich schaamt, dat hij je geeft waar je recht op hebt, anders zal hij doen alsof alles in orde is en niets doen.'

Uiteindelijk ging ze naar haar oom toe. Khalifa was niet aanwezig bij hun gesprek en toen de koopman hem er later beleefd naar vroeg, hield hij zich van de domme. Oom Amur zei tegen Asha dat hij haar al in zijn testament had bedeed en daarmee was voor hem de kous af. Ze moest hem niet meer lastigvallen met gezanik over het huis.

Khalifa en Asha trouwden begin 1907. De Maji Maji-opstand was bezig aan zijn laatste stuiptrekkingen en was ten koste van onnoemelijk veel Afrikaanse levens en bestaansmiddelen met brute kracht zo goed als neergesla-